

Szent Adorján

Megjelenés helye: Mező András: A templomcím a magyar helységnevekben (11–15. század). Magyar Egyháztörténeti Enciklopédia Munkaközösség, Budapest, 1996.

I. 1. +Szentadorján, Bakonszeg k., Bihar m.: 1329/1437: *Zenthaderyan* (Gy. 1: 667). – 2. +Szentadorjánmártír (=Mártély), Csongrád m.: +1019/+1328/1347/1370: cum eccl. *S. Adriani*, +1024/+1339/1350: *Zenth Adrianmartyr* (Gy.1: 904), 1335: „a-diaconatus Changrad ... Jo. sac. de *S. Adriano*” (Vat. 1/1: 254), 1335: *Adryan-martir* (ZalaO. 1: 295), 1560–3: *Martel*, 1561: *Martyl* (Szarka 19; vö. Cs. 1: 678). – 3. +Szentadorján (=Oderjan), Kloster része, Körös m.: 1334: „eccl. *sancti Adriani* de Grabounok”, 1495: *Zenth Adrian*, 1501: *Oderyanoych* (ComCris. 168).– 4. Szentadorján, Lispeszentadorján része (Adorgyán, Szentergyán: ZMFN. 429), Zala m.: 1302: de *sancto Adriano* (AO. 1: 45), 1308: *Zenthvdrian* (HO. 3: 55), *Zenthvdrian* (AOKlt. 2: 157), 1458 *Zenthadoryan* (Cs. 3: 104).

II. Az egyháztörténet e néven több mint 15 szentet ismer (Fros–Sowa 73), tisztelettörténeti okokból azonban arra kell gondolnunk, hogy helyneveinkben Szent Adorján nikomédiai vértanú emléke rejlik. Életéről csak bizonytalan adatok állnak rendelkezésünkre, *Passio*-ja szerint állítólag katonatiszt volt, aki társaival együtt Diocletianus idején (303-ban) szenvedett mártíromságot (Wimmer² 241). Halála napját, március 4-ét tartják ünnepének középkori naptáraink is (Knauz: Kortan 131). Pribina 850 körül az ő tiszteletére emeltetett templomot Mosaburgban, a későbbi Zalavárott (KatEgyhTört. I.: 276), ahol ereklyéje is volt (vö.890: „*S. Adriani* martyr is corpus requiescit in abbatis Mosaburch”. ÁÚO. 6:3), s ezt a titulust elevenítették föl Szent István korában a Zala szigetén alapított bencés monostor számára is (vö. +1019: KJ. 1: 4: 1091: „*ecclesiam beati Adrianj* preciosi martiris xpi. de Insula Saladiensis”. MES. 1: 62.) Helynévvé nem vált további templomai. Kismarót, Somogy m. (1429: par. eccl. *S. Adriani* de Marot: Lukcsics 1:217), Söjtör, Zala m. (1356: „Felseu Sohtur ... ad *ecclesiam beati Adrianimartiris* in eadem constructam”. ZalaO. 1: 567). Szent Adorján vértanúságáról az Érsekújvári (Nytár 10: 56–61) és a Nádor-kódexben olvashatunk (Nytár 15: 262–7).

III. A Csongrád megyei *Mártély* neve (2. sz.) azzal kapcsolatos, hogy a helység a zalavári apátság Tisza menti tulajdona volt. A mai névforma többszörös ellipszissel, az r: r > r : ly elhasonulással és az í > é nyíltabbá válással alakult. A Körös megyei helynév (3. sz.) 1501-beli adata a magyarral párhuzamos horvát névadás eredménye. Végül Lispeszentadorján (4. sz.) részének mai neveit szintén az ellipszis, az expozív gy-zés, továbbá a magánhangzók elhasonulása és az egyszerejtés formálta (*Szentedergyán > Szentergyán).

Az egyházi latin *Adrianus* (vö. Melich: NyK. 33: 274–5, 354) a magyar nyelvben az *Adrián* alakot vette föl (1138/1329: *Adrian*: MNY. 32: 56, 134: 1211: *Adrian*: PRT. 10: 504, 506, 512 stb.), majd ebből a torlódás feloldásával *Adorján* alakult (vö. NádorK.: *zent adorian*: Nytár 15: 262).